

KONFERENCE A AKTIVITY GEOGRAFŮ

Mezinárodní workshop *Climate and Migration: Historical and Present Perspectives*

Ve dnech 3.–4. června 2024 se na Geografickém ústavu Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně konal mezinárodní workshop *Climate and Migration: Historical and Present Perspectives* (Klima a migrace: historické a současné perspektivy). Setkání bylo organizováno pracovní skupinou CRIAS (*Climate Reconstruction and Impacts from the Archives of Societies*, <https://pastglobalchanges.org/science/wg/crias/intro>) v rámci projektu PAGES (*Past Global Changes*). Naše již 6. pracovní setkání navázalo na tradici předchozích ročníků, které se konaly např. v Oslu (2023), Hong Kongu (2021) nebo Lipsku (2019).

Jedním z hlavních cílů setkání byla iniciace nových výzkumných aktivit v oblasti migrace a klimatu, výměna zkušeností a podpora nové mezinárodní spolupráce mezi badateli. Celkem se na brněnském workshopu objevilo osobně nebo online přes 30 odborníků z 16 zemí světa zastupující přírodní, historické, sociální nebo environmentální vědy. Osobně nás poctili návštěvou kolegové např. z USA, Brazílie, Francie, Norska, Číny, Taiwanu nebo Bangladéše. Kromě toho se online připojily ještě účastnice z Indie, Srí Lanky a Japonska. Během dvou dnů své příspěvky předneslo 20 přednášejících včetně dvou hlavních řečníků.

Jednotlivé přednášky se zabývaly jak vlivem minulé a současné variability klimatu, jakož i vlivem extrémních projevů počasí na migraci a mobilitu, tak i novými metodickými přístupy. Konkrétní výsledky byly demonstrovány na příkladu celé řady regionů, např. Jižní Ameriky, jihozápadní Afriky, jižní a východní Asie nebo samotné Evropy. V prvním dnu workshopu byl prostor pro dvě sekce. Dopolední sekce se zabývala více než aktuální problematikou, a to přírodními pohromami v současné jižní Asii a jejími vlivy na mobilitu obyvatel. Konkrétně M. A. Quader a A. Malak (oba z Jagannath University, Dháka) ve svých prezentacích poukázali na naléhavou potřebu řešit dopady přírodních hrozeb, včetně tajfunů, na mobilitu stále zranitelnějších lidí žijících na bangladéšském pobřeží. Současné dopady změny klimatu na mobilitu a migraci na Srí Lance analyzovali

Účastníci workshopu. Foto: Jan Řehoř.

J. N. D. Jayathunga a N. I. Nanayakkara (University of Colombo) a S. Bose (Assam University, Silchar) se zabývala migrací jakožto možným udržitelným adaptačním opatřením pro indickou oblast Sunderbans.

Značná pozornost byla na semináři věnována mobilitě a migracím v minulosti ve středověké a raně novověké Evropě v období krizí. Mezi takové příklady patřil značně negativní vliv vikingských osadníků na zranitelné ekosystémy Islandu v době jeho osidlování (C. Damm, University of Silesia in Katowice), místní a dálková mobilita Evropanů během hladových let 1770–1772 (D. Collet, University of Oslo), migrační proudy z jihofrancouzských Alp v pozdní fázi malé doby ledové (N. Maughan, Aix-Marseille University) nebo vliv sucha a pluvialů na migraci v Karpatské kotlině v 18.–19. století (A. Kiss, Vienna University of Technology).

Série příspěvků zabývajících se migrací v dávné Číně zazněla v úvodním bloku druhého dne. Jednotlivé přednášky zdůraznily roli proměnlivosti klimatu v minulosti při vytváření sociálně-ekologické odolnosti společnosti (X. Fang, Beijing Normal University) nebo vliv mimořádných epizod sucha (1628, 1743, 1877, 1920) na osídlení Tchaj-wanu (J. Fei, Fudan University, Shanghai). Migračním vlnám následkem epizod sucha v Severočínské nížině se věnovaly i dvě nadané doktorandky D. Zhang (University of Freiburg) a S. Chen (University of Bern). Různé metody pro studium migrace a mobility v minulosti a v nedávné době představili ve druhé dopolední sekci M. Ichino (Research Organization of Information and Systems, Tokio) a M. Kahle (University of Freiburg). V neposlední řadě se P. N. Lehmann

(University of California) věnoval různým přístupům a faktorům migrace v německé jihozápadní Africe v 19. a 20. stol. Úterní závěrečné prezentace reflektovaly komplexní vztah mezi současnou změnou klimatu a různými migračními vzorci (E. Khyber, University of East Anglia) a představily tradiční narativy i inovativní přístupy ke vztahu člověka a klimatu v muzejních expozicích (N. Melo, University of Évora/In2PAST).

V neposlední řadě je nutné připomenout příspěvky obou keynote speakerů. V prvním dni workshopu se této role ujal dr. Adam Valík z Českého hydrometeorologického ústavu, který zastoupil svého kolegu dr. Radima Tolasze, jenž se nemohl setkání osobně účastnit. V rámci své přednášky se věnoval otázce, zda může být migrace ve světě považována za součást adaptace na současnou změnu klimatu. V úterý se jako *keynote speaker* představil prof. Sam White z University of Helsinki, který se podíval na vztah mezi klimatem a migrací pohledem minulým i současným.

V následných diskusích opakovaně rezonovalo několik klíčových témat. Nejvíce rezonující téma se týkalo vlastní definice migrace a mobility v minulosti a chápání rozdílů mezi těmito dvěma pojmy. Dostatečný prostor byl věnován také diskusi o současné změně klimatu a jejích dopadech na migraci. Konkrétně E. Khyber zdůraznil, že je současnou změnu klimatu nutné považovat za tzv. multiplikátor hrozeb, který prohlubuje již existující zranitelnost spojenou s chudobou nebo politickou nestabilitou některých regionů. Mezi nimi jmenoval i současný Afghánistán, ze kterého sám pochází. M. A. Quader nebo S. Bose vyzdvihli význam mezinárodní spolupráce v rámci uplatňování adaptačních opatření souvisejících se současnou migrací a mobilitou. Pracovní setkání rovněž ukázalo potřebu výzkumu migrace v minulosti, aby bylo možné lépe porozumět současné migraci a mobilitě způsobené změnou klimatu a extrémními projevy počasí. Zároveň byla představena řada příkladů migrace v minulosti a jejích pozitivních i negativních dopadů na další vývoj lidských společností.

Pracovní setkání bylo zakončeno diskusí u kulatého stolu o dosavadním pokroku ve výzkumu migrace v minulosti a o možném budoucím směřování výzkumu. Někteří účastníci projevíli zájem publikovat své příspěvky ve zvláštním čísle časopisu *Geografie* věnovaném problematice klimatu a migrace v minulosti a současnosti, na kterém se již intenzivně pracuje. Z workshopu však již vzešla kniha abstraktů zahrnující abstrakty 20 prezentací, včetně prezentací hlavních řečníků. Kniha abstraktů je volně dostupná na webu workshopu v sekci Programme (<https://geogr.sci.muni.cz/en/climatology/events/climate-and-migration-historical-and-present-perspectives>). Kromě toho jsou na stejném webu k mání i záznamy jednotlivých přednášek včetně fotogalerie.

I přes drobné nedostatky, jako byla právě probíhající vlna veder nebo výpadek elektriny následkem bouřky, můžeme workshop zhodnotit jako více než vydařený. Kromě místa pro opětovné setkání a diskusi výsledků se našel čas i na exkurzi

do nedávno zpřístupněných Vodojemů Žlutý kopec nebo k večernímu posezení u zlatavého moku. Zároveň na tomto místě děkujeme za finanční podporu mezinárodnímu projektu PAGES a Geografickému ústavu Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity jakož i za poskytnutí prostor, a za záštitu děkujeme České geografické společnosti a městu Brnu. Jsme si plně vědomi, že bez této zásadní pomoci by naše pracovní setkání rozhodně neproběhlo tak hladce a v očekávané kvalitě. Upřímně také děkujeme všem spoluorganizátorům a pomocníkům z řad studentů i kolegů, bez jejichž vydatné pomoci by workshop nemohl proběhnout na takové úrovni.

Na tomto, ale i na předchozích pracovních setkáních skupiny CRIAS se projevil velký zájem o naše setkání z řad vědců i mimo Evropu, především z jižní a východní Asie. Naše pracovní skupina proto doufá, že jejich zájem bude trvat i nadále a budeme mít další možnosti pro vzájemná setkávání, výměnu nejnovějších poznatků, ale i další utužování přátelských vztahů. Nejbližší taková příležitost nastane již v létě 2025. Letošní setkání pracovní skupiny CRIAS se totiž bude konat ve švédské Uppsale ve čtvrtek 21. srpna, a to v rámci každoroční konference *European Society for Environmental History* (ESEH, 18.–22. srpna 2025). Hlavním motem nadcházejícího ročníku ESEH je *Climate Histories*, kam výzkumné aktivity naší pracovní skupiny přesně zapadají. Jménem skupiny CRIAS proto zvu všechny zájemce o tematiku historické klimatologie, dopadů živelních pohrom na lidskou společnost nebo nových možností rekonstrukce minulého klimatu na konferenci ESEH (v době vydání tohoto čísla je možná již jen pasivní účast).

Jménem všech organizátorů workshopu

Lukáš Dolák

Letní škola pro středoškoláky *Do krajiny* a Letní workshop pro vyučující geografie

Přírodovědecká fakulta Ostravské univerzity již několik let pořádá popularizační akce pro studenty se zájmem o geografii i pro pedagogy, kteří tuto oblast vyučují. V červnu 2024 se uskutečnil Letní workshop pro učitele geografie a environmentální výchovy s podtitulem *Jak se mění vodní tok od pramene po soutok*. Během dvou-denní akce byly učitelům v terénu i v učebnách představeny postupy a metody badatelsky orientované výuky, které mohou snadno aplikovat na svých školách. Cílem workshopu bylo nejen ukázat, jak efektivně naplánovat terénní výuku, ale také představit jednoduché a finančně nenáročné metody pro sběr, zpracování a interpretaci geografických dat. Učitelé po absolvování obdrželi osvědčení o dokončení kurzu. Další ročník workshopu je naplánován na 23.–24. června 2025 a zaměří se na téma *Jak připravit své město (místo) na projevy změny klimatu*.

V srpnu 2024 se v Ostravě konal již čtvrtý ročník letní školy pro studenty středních škol se zájmem o geografii. Letní škola si klade za cíl popularizační formou vzdělávat studenty, kteří chtějí získat nové poznatky, na něž ve školní výuce často nezbývá čas. Pětidenní program, probíhající v terénu, laboratořích i posluchárnách Přírodovědecké fakulty Ostravské univerzity, nabídl účastníkům spoustu nových poznatků. Studenti absolvovali exkurze a workshopy v našem regionu a podívali jsme se i za hranice Česka. Podtitul akce *Toky* se promítl nejen do krajiny a měst, ale také do diskuzí o vzdálených místech na mapě světa. Mezi probíranými tématy byla například problematika Arktidy, toky nerostného bohatství ve světě či migrační toky v kontextu izraelsko-palestinského konfliktu. Během exkurze ve Veřovických vrších na Velkém Javorníku jsme si ukázali, že toky nejsou jen proudící voda v říčních korytech, ale také pohyb samotných svahů. Na Landeku v Ostravě studenti zkoumali, jak jsou městská sídla vázána na vodní toky. Na řekách Lučina a Ostravice si mohli vyzkoušet praktické metody měření a mapování vodních toků. V rámci workshopu se pak naučili modelovat povodně. Další ročník se uskuteční 11.–15. srpna 2025 a ponese podtitul *Čas*. I tentokrát se studenti mohou těšit na pestrý program plný přednášek, exkurzí a workshopů. Za finanční podporu Letní školy Do krajiny a Letního workshopu děkujeme statutárnímu městu Ostrava.

Radek Tichavský, Stanislav Ruman, Vít Kašpar

Vznikla pracovní skupina pro participativní mapování při mezinárodní kartografické asociaci (ICA)

Participativní mapování slouží jako komplexní a souhrnný pojem, který zahrnuje různé kartografické metodiky zaměřené na usnadnění dialogu prostřednictvím map. Tyto přístupy jsou často využívány k zapojení a posílení zranitelných nebo nedostatečně zastoupených komunit a k integraci prostorových technologií do komunitního rozvoje, plánovacích procesů i výzkumu. Aplikace participativního mapování zahrnují různorodá témata, včetně vymezení hranic (regionalizace), dokumentace zdrojů a kulturně významných lokalit, monitorování a zaznamenávání údajů o životním prostředí, představy o budoucím vývoji, sdílení prostorových preferencí, mapování strachu z kriminality, vnímání představ o městské i venkovské krajině aj.

V rámci mezinárodní kartografické asociace (ICA) dlouhodobě chyběl prostor, který by umožňoval zájemcům o participativní mapování se potkávat a propojovat. Cílem nové pracovní skupiny je zkoumat a podporovat využití široké škály metod, procesů a aplikací participativního mapování, včetně společenských dopadů participace. První aktivitou pracovní skupiny byl předkonferenční seminář

Účastníci předkonferenčního semináře, Vídeň, září 2024.

na konferenci *EuroCarto* ve Vídni (září 2024), kterého se účastnilo také několik geografů/kartografů z Česka. Další plánovanou aktivitou je předkonferenční workshop při mezinárodní kartografické konferenci ve Vancouveru v srpnu 2025.

Mimo fyzická setkání plánuje pracovní skupina také sérii webinářů či speciální vydání odborných (impaktovaných) časopisů. V současné době má mailing list pracovní skupiny 130 členů z 36 zemí světa. Do aktivit pracovní skupiny je možné se zapojit skrze webové stránky <http://participatorymapping.icaci.org>.

Jiří Pánek
předseda ICA Working Group on Participatory Mapping

Národní seminář didaktiků geografie potřetí v Litomyšli

Již tradičně proběhlo v lednu tohoto roku setkání Sekce geografického a environmentálního vzdělávání České geografické společnosti. Potřetí se konalo v prostorách kongresového centra zámeckého návrší v Litomyšli v rámci dvoudenního Národního semináře didaktiků geografie, a to v termínu 9.–10. ledna 2025. Sešly se zde tři desítky didaktiků geografie reprezentující většinu akademických pracovišť a dalších odborníků se zájmem o geografické a environmentální vzdělávání.

První dopolední blok programu byl zaměřen na implementaci konceptu udržitelnosti do výuky geografie na všech stupních škol. Diskusi na toto téma podnítl on-line příspěvek assoc. prof. Lauren Hammondové (Department of Education, University of Oxford) s názvem *Education for Sustainability: Geography Teacher Educators' Perspectives, Identity, and Agency*. Odpolední program cílil na aktuální otázky vyvolané probíhající revizí rámcových vzdělávacích programů pro základní vzdělávání a tvorbou modelových školních vzdělávacích programů. Diskutoval se mnohdy nekoncepční postup tvorby a jeho výsledky (více Stanovisko ČGS, viz <https://geography.cz/prispevek/stanovisko-ceske-geograficke-spolecnosti-k-procesu-tvorby-modelovych-svp-pro-revidovany-rvp-zv>). Středem pozornosti byla rovněž příprava oborového kompetenčního rámce absolventa učitelství geografie, který vzniká v rámci reformy vysokoškolského studia budoucích učitelů vyvolané MŠMT. Jeho finální návrh by měl být předložen nejpozději do léta 2025.

Páteční program byl na základě většinové shody účastníků upraven z důvodů jednání svolaného zástupci Národního pedagogického institutu a MŠMT za účelem řešení požadavku geografů o navýšení hodinové dotace geografie na 2. stupni základních škol (konkrétně ze 4 na 6 hodin) v rámci modelových školních vzdělávacích programů. Další část dopoledního jednání se zaměřila na agendu sekce (aktuální informace z hlavního výboru IGU-CGE a z jednotlivých pracovišť Česka).

Díky patří všem, kteří se zúčastnili, zapojili do diskuse či vystoupili s připravenými odbornými příspěvky. Těšíme se na setkání zase za rok.

Dana Řezníčková a Martin Hanus

Seminář Geoinformatika v životním prostředí

Dne 11. ledna 2024 se na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (UJEP) konal druhý ročník semináře Geoinformatika v životním prostředí. Organizátoři z Fakulty životního prostředí UJEP připravili pestrý program, do kterého se zapojili odborníci z akademické obce, státních institucí i soukromého sektoru z celého Česka. Celkem jsme vyslechli 10 přednášek a shlédli několik posterů, zahrnujících řadu aplikací dálkového průzkumu a GIS, ať už při sledování požárů, lesních porostů, gravitačního pole Země, v dokumentaci památek, urgentní medicíně, tvorbě digitálně technické mapy či při správě průmyslového areálu. Seminář navštívilo téměř 60 účastníků z řad studentů a akademiků z domovské UJEP a dalších univerzit, výzkumných institucí, státní správy a komerční sféry.

První dopolední blok se zabýval ekologicky zaměřenými aplikacemi. Seminář zahájila hlavní organizátorka dr. Müllerová z pořadající katedry geoinformatiky Fakulty životního prostředí UJEP, která hovořila o příčinách a následcích požárů v Českém Švýcarsku očima dálkového průzkumu. Ing. Hrdina z Fakulty lesnické

a dřevařské České zemědělské univerzity (ČZU) nás seznámil s programem na automatické zpracování laserových dat lesních porostů DendRobot, a dr. Moravec z Fakulty životního prostředí ČZU a Institutu fotogrammetrie a dálkového průzkumu Technické Univerzity v Drážďanech hovořil o možnostech využití koutových odražečů pro sledování obsahu vody v lesních porostech pomocí družice Sentinel-1.

Druhý dopolední blok zahájil dr. Šafář z Vysoké školy báňské v Ostravě, který se ve svém příspěvku zabýval tvorbou Digitálně technické mapy. Následovala aplikovaná přednáška Mgr. Rosenbauma a Ing. Šmída z ORLEN Unipetrol, kteří prezentovali možnosti využití geoinformatických nástrojů pro správu průmyslového areálu.

Poté následovaly dvě přednášky týkající se gravimetrie. Dr. Sebera z Astronomického ústavu AVČR hovořil o využití družic pro gravitační sledování Země a dr. Pálinkáš z Výzkumného ústavu geodetického, topografického a kartografického nás seznámil s pozemním měřením tíhového zrychlení pomocí absolutních gravimetrů.

Odpoledne nás čekal poslední blok, který zahájil dr. Dolejš z Přírodovědecké fakulty UJEP, který hovořil o praktickém využití geoinformatiky v urgentní medicíně v Ústeckém kraji.

Poslední dvě přednášky byly zaměřeny na kulturní dědictví. Mgr. Martínek z Centra dopravního výzkumu představil dlouhodobý výzkum historických a prehistorických cest s využitím starých map a laserového snímkování. Seminář zakončila přednáška dr. Brůny z pořádající katedry geoinformatiky UJEP zabývající se metodami dokumentace podzemních prostor v egyptské archeologii. Hovořil o dokumentaci podzemí pomocí geodetických metod a pozemního laserového skenování doplněného průsekovou fotogrammetrií.

Z posterů stojí za zmínku poster Ing. Jecha z Hasičského záchranného sboru ČR o využití automatického zpracování dat z bezpilotních prostředků pro sledování lesních požárů na příkladu Hřenska a Albánie, a poster Mgr. Bursové z Českého hydrometeorologického ústavu o aktivitách ČHMÚ a resortu Ministerstva životního prostředí týkajících se dálkového průzkumu a programu Copernicus v rámci Národního sekretariátu GEO/Copernicus.

Program včetně příspěvků je k nahlédnutí na webových stránkách semináře <https://www.fzp.ujep.cz/geoinformatika-v-zivotnim-prostredi-2025>

Děkujeme za účast a těšíme se na shledanou na dalším ročníku semináře.

Jana Müllerová

21. historickogeografická konference Ohrožené krajiny

Na konci ledna, konkrétně 29. ledna 2025, se v Praze na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy opět po roce konala již tradiční 21. historickogeografická

konference, tentokrát na téma „Ohrožené krajiny“. Konferenci, jež se nesla ve velmi přátelském duchu, pořádalo Výzkumné centrum historické geografie vzniklé ve spolupráci Přírodovědecké fakulty UK a Historického ústavu Akademie věd ČR, v.v.i. spolu se Sekcí historické geografie a environmentálních dějin České geografické společnosti a Komisí pro historickou geografii. Cílem konference bylo zamyslet se nad významy, vnímáním a způsoby hodnocení krajinných změn a představit krajiny, které v minulosti čelily nebo dosud čelí ohrožení.

Příspěvky 15 přednášejících byly rozdělené do několika sekcí a tematických oblastí. Úvodní příspěvek T. Kupky (ČVUT v Praze, Fakulta stavební) se zabýval antropogenní vlivy, které ohrožují ráz kulturní krajiny. Diskutovalo se o negativních dopadech některých obnovitelných zdrojů energie a rozsáhlých infrastrukturních projektů, jako jsou větrné a solární elektrárny, které mohou narušovat krajinný ráz a biodiverzitu, pokud nejsou správně umístěny a integrovány. Další zásahy do krajiny zahrnovaly povrchovou těžbu nerostných surovin, vodní díla či expanzi zastavitelných ploch pro bydlení a průmysl. Pozornost byla věnována také novým formám zemědělství, jako je agrovoltaika, intenzivní sady a plantáže energetických dřevin, které mohou paradoxně kulturní krajinu rovněž ohrožovat. Historickou perspektivu na proměny vnímání vztahu člověka a krajiny v 19. století nabídl příspěvek M. Mackové (Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta) – z oběti přírodních živlů se člověk postupně stal jejich přemožitelem, avšak zároveň i původcem nových ekologických hrozeb. Na příkladu všensorské villegiatury představili S. Svoboda (Ministerstvo kultury ČR) a K. Samojská (Národní památkový ústav) přeměnu venkovské krajiny ze zemědělsko-lesnického prostředí na architektonicky a urbanisticky hodnotné celky, k čemuž přispěly osvětlení investoři a jejich projektanti. Prezentace P. Chrastiny (UCM v Trnave, Filozofická fakulta) se zaměřila na změny kulturní krajiny v obci Mlynky v Maďarsku, kde postupně dochází k pustnutí a zalesňování někdejších polí a vinohradů, k čemuž přispělo i vyhlášení NP Dunaj-Ipeľ v roce 1997. Tato proměna krajiny vyvolává otázku, do jaké míry jde o historickou anomálii, nebo přirozený cyklus, a také do jaké míry tento proces omezuje aktivity obyvatel, jež toto území obývají.

Příspěvky zařazené v druhé sekci konference se věnovaly převážně oblasti Severních Čech a problematice krajiny zasažené těžbou. Metodologicky zaměřený příspěvek M. Staré a M. Horáčka (oba UJEP v Ústí nad Labem, Filozofická fakulta) prezentoval geodatabázi RUR, jež eviduje relikty těžby v Severočeské hnědouhelné pánvi a pomáhá identifikovat jejich hodnotu, stav dochování a možnosti nového využití. M. Barra a T. Efler (oba ČVUT v Praze, Fakulta architektury) se ve svém vystoupení zaměřili na krajinářské proměny velkolomu ČSA v severozápadních Čechách, kde postupující rekultivace mění charakter kdysi „měsíční krajiny“. V. Zábranský, V. Chalupová (oba UJEP v Ústí nad Labem, Filozofická fakulta) a Martin Dolejš (UJEP v Ústí nad Labem, Přírodovědecká fakulta) představili problematiku navrácení objektů, jež byly kvůli hrozbě zničení v důsledku postupujících

těžby transferovány do jiných lokalit, zpět do míst jejich původu v rámci procesu rekultivace. Tuto část konference uzavřel příspěvek Z. Kučery (Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta), který se obecněji věnoval dnešnímu stavu míst sídel zaniklých v pohraničí Česka v průběhu 2. poloviny 20. století.

Třetí část konference se týkala zejména problematiky environmentálních dějin. L. Dolák (Masarykova univerzita) se ve svém příspěvku věnoval dopadům živelních pohrom na krajinu a reakcemi společnosti na tyto události s využitím dokumentárních pramenů a sekundárních zdrojů. Následoval prakticky zaměřený příspěvek Z. Fialové a A. Salašové (Mendelova univerzita v Brně, Ústav plánování krajiny), ve kterém byla představena prostorová databáze jednotek historických kulturních krajín na území Jihomoravského kraje, obsahující hodnocení rizik, která tyto krajiny ohrožují. Ústupu budního hospodářství na území Krkonoš a jeho roli v proměnách místní krajiny se věnovali T. Hejda a L. Kupková (oba Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta). Na problematiku vývoje hnutí za ochranu přírody se na příkladu Západních Tater během normalizace v Československu zaměřil M. Ďurčo (Historický ústav Slovenskej akadémie vied v.v.i.).

Čtvrtou sekci konference zahájil V. Hájek (Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta) vystoupením k tématu vzniku a zániku letišť v kontextu proměn industriální krajiny. Inspirativní byl příspěvek H. Vavrouchové (Mendelova univerzita v Brně) představující neotřelou metodu mezigeneračního učení, která zahrnovala sdílení vzpomínek starší generace (studentů U3V) na podobu a postupné proměny konkrétního území se studenty denního studia. Tento přístup umožnil zachycení

Profesorka Semotanová a docent Chromý zahajují konferenci. Foto: Dana Fialová.

a zaznamenání místních znalostí prostřednictvím osobních příběhů. Program konference pak uzavřel příspěvek K. Jonkisz (Ostravská univerzita) věnovaný metodologii výzkumu toponym.

Součástí programu byla také posterová sekce ve druhém patře budovy. Postery představily širokou škálu témat. Jednalo se například o analýzu změn geografických jmen v Doupovských horách, průzkum postindustriálních biotopů ve městech, dokumentaci historických skalních rytin v Českém Švýcarsku či výzkum povodní na řece Hron během malé doby ledové. Jeden poster se věnoval kamenným snosům jako důkazu minulého zemědělství. Představení proměn krajiny bývalé ocelárny Poldi ukázalo její přerod z rurální na industriální a postindustriální krajinu.

Jak je patrné, konference poukázala na velkou šíři témat a potvrdila důležitost a aktuálnost studia krajiny a jejích historických aspektů. Už nyní se tedy můžeme těšit na další inspirativní vystoupení na již 22. historickogeografické konferenci, která by se měla konat opět za rok v lednu roku 2026.

Tereza Kůsová, Zdeněk Kučera

Politika krajiny: krajina, která tu po nás zůstane

Ministr životního prostředí Petr Hladík zahájil 29. ledna 2025 v aule České zemědělské univerzity v Praze konferenci, na které byly odborné veřejnosti představeny východiska a návrhy připravované Politiky krajiny. Strategický dokument Politika krajiny, který vzniká v gesci Ministerstva životního prostředí, má propojit ostatní strategie v oblasti využívání a ochrany krajiny. Příprava Politiky krajiny vychází ze závazků Úmluvy Rady Evropy o krajině a dalších dokumentů, např. Strategického rámce Česká republika 2030, Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu, Národního plánu obnovy atd. Vzhledem k systému správy a podstatě využívání krajiny je třeba, aby Politika krajiny vznikala ve spolupráci napříč resorty MŽP, MMR, MZe a za participace příslušných zájmových a profesních organizací.

Dvouletou přípravou (2025–2026) Politiky krajiny a podporou krajinného plánování je pověřen Výzkumný ústav krajiny. Pro účely získání a vyhodnocení aktuálních odborných poznatků, které jsou zohledněny a implementovány do politiky krajiny a krajinného plánování, pracuje šest odborných pracovních skupin – Biodiverzita, Voda, Lesnictví, Zemědělství, Sídla a kulturní krajina a Infrastruktura. Aktivita jsou koordinovány řídicím výborem a horizontální pracovní skupinou. Mezi členy pracovních skupin najdeme specialisty z řady oborů a vzhledem k interdisciplinárnímu pojetí Politiky krajiny také významný počet geografů. Pracovní skupinu „Voda“ koordinuje doc. RNDr. Jan Hradecký, Ph.D. (PřF OU), pracovní skupinu „Sídla a kulturní krajina“ koordinuje RNDr. PhDr. Markéta

Šantrůčková, Ph.D. (VÚK). Text návrhu Politiky krajiny bude v nejbližší době zveřejněn k připomínkování odborné veřejnosti, a poté postoupí na meziresortního připomínkovacího řízení. Tiskovou zprávu o konferenci najdete na https://mzp.gov.cz/cz/news_20250129_Zdrava-a-odolna-krajina-kde-se-dobre-zije-Vznika-Politika-krajiny

Jan Kopp

Ostravská geografie letos slavila 30. výročí inspirativní společenské akce pro učitele geografie

Ve středu 29. ledna 2025 proběhl na Ostravské univerzitě již 30. ročník tradičního Semináře pro učitele geografie. Akce se letos konala u příležitosti 100. výročí narození prof. RNDr. Miroslava Havrlanta, CSc., jednoho z nejvýznamnějších geografů spjatých s ostravským regionem, dlouholetého vedoucího katedry geografie a prorektora pro vědu a výzkum nově založené Ostravské univerzity. Na seminář dorazilo 125 učitelů z celého kraje, kteří si vyslechli odborné přednášky, diskutovali aktuální geografická témata a zúčastnili se tematických workshopů.

Matěj Vrhel hovoří o aktuálních změnách ve vzdělávacím systému. Foto: Barbara Baarová.

Akci doprovázela i malá výstava mapující historii přípravy učitelů zeměpisu na Ostravsku. Jako každoročně seminář organizovala katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, odpolední workshopy tentokrát připravila katedra fyzické geografie a geoekologie.

Seminář zahájil doc. RNDr. Tomáš Hudeček, Ph.D., bývalý primátor Prahy a odborník na urbanismus. Ve své přednášce *Mě/ístověda* se zamýšlel nad tím, zda existuje Homo urbanus – člověk městský, diskutoval o tom, jak život ve městě formuje identitu jednotlivce a jak urbanizace ovlivňuje společnost. Neopomenul ani roli digitálních technologií a jejich dopad na sociální vazby.

Dále pokračoval doc. Mgr. Daniel Nývlt, Ph.D., který ve své přednášce *Česká věda v Antarktidě* přiblížil práci vědců na stanici Johanna Gregora Mendela na ostrově Jamese Rosse. Sdílel zážitky z expedic mapujících největší odledněnou plochu Antarktického poloostrova a osvětlil, jak se tato oblast proměnila během posledních dvaceti let. Diskuse se rychle rozproudila, když se účastníci zajímali o každodenní výzvy života v extrémních podmínkách.

Na aktuální globální výzvy se zaměřil prof. RNDr. Vladimír Baar, CSc., který otázkou *Kam kráčí světový řád?* rozebral posilování autokratických režimů v kontextu globalizace. Představil geopolitické ambice Ruska, roli Číny jako geoekonomické mocnosti i vliv Íránu na mezinárodní bezpečnost. Jeho analytický pohled vyvolal mnoho otázek mezi posluchači, kteří se zajímají o naši budoucnost.

O aktuálních změnách ve vzdělávacím systému hovořil Mgr. Matěj Vrhel, garant geografické vzdělávací oblasti v NPI. Představil reformy v RVP ZV, kladl důraz na rozvoj klíčových kompetencí a ukázal učitelům možnosti, jak inovovat geografickou výuku.

Po nabitém dopoledni se někteří učitelé pustili do praktických workshopů, kde se pod vedením Ing. Radka Duška, Ph.D., Mgr. Víta Kašpara, Ph.D., a Mgr. Oto Kalába, Ph.D. věnovali analýze změn klimatu a tvorbě klimadiagramů, efektivnímu využití GIS ve výuce a práci s historickými mapami včetně tvorby mapových podkladů.

Tradice, která inspiruje: Třicátý ročník Semináře pro učitele geografie opět potvrdil svou důležitost jako platforma pro sdílení znalostí a inspirace. „Každý rok sem jezdím pro nové podněty a letos měly přednášky opravdu výjimečnou úroveň. Skvělé bylo také setkání s kolegy a bývalými spolužáky,“ uvedl jeden z účastníků. Pro nás, organizátory, je to skvělá příležitost, jak se opět setkat se svými bývalými studenty, zapálenými učiteli a kamarády, kterými se díky těm desítkám let společných setkávání mnozí stali.

Díky kombinaci aktuálních odborných témat, dynamických diskusí a praktických workshopů se Ostrava opět stala centrem geografické inspirace pro učitele z celého regionu. A už teď se těšíme, co přinese příští ročník!

Barbara Baarová

16. konference Mladých demografů

Ve dnech 5.–7. února 2025 se na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze uskutečnila již 16. konference Mladých demografů. Akce se zúčastnilo téměř 100 mladých badatelů, kteří měli možnost sdílet své výzkumy a diskutovat o aktuálních tématech v oblasti demografie. Konferenci jsme opět pořádali ve spolupráci s *Young Historical Demographers*.

Konferenci předcházely 4. února specializované „masterclassy“ zaměřené na zdravotní nerovnosti a historickou demografii, podpořené projektem *COST Action: The Great Leap*. Účastníci měli jedinečnou příležitost konzultovat své rozpracované studie s odborníky, včetně Kristiny Thompson (Wageningen University & Research) a našich kolegyně Věry Slovákové a Anny Šťastné z Přírodovědecké fakulty UK.

Během tří dnů proběhlo několik odborných sekcí a čtyři posterové sekce, kde mladí vědci prezentovali své výzkumy. Velký prostor byl věnován tématům jako zdravotní stav populace, migrace, plodnost, historická demografie či socioekonomické nerovnosti. Posterové sekce tradičně zahajoval tzv. „flash-talk“, v němž měl každý vystupující dvě minuty na představení svého výzkumu.

Na konferenci vystoupili dva hlavní řečníci. Prvním byl Rolf Granholm z University of Groningen, který se ve svém vystoupení věnoval mikrosimulačním modelům ve výzkumu plodnosti. Druhým klíčovým řečníkem byl Marc Luy z Vienna Institute of Demography, který prezentoval výsledky svého již čtvrt století trvajícího bádání o rozdílech naděje dožití mužů a žen, včetně fascinujících poznatků ze své „Cloister Study“ o střední délce života jeptišek a mnichů.

Kromě odborných prezentací a diskuzí proběhla také soutěž o „Rolf Award“, která si klade za cíl s nadsázkou prověřit argumentační schopnosti účastníků. V letošním roce museli soutěžící obhajovat demografické hypotézy za pomoci náhodně přidělených předmětů. Vítězkou se v letošním roce stala Giuliana Polo. Ocenění za nejlepší prezentaci získali Laura Pasqua Leone (*Do Family Members Matter for Vaccine Uptake?*) a Philippe Paeps (*Unequal Burdens. Unraveling Spatial Disparities in Twentieth-Century Belgian Cancer Mortality*), ocenění za nejlepší poster pak získaly Alessandra Di Bello, Alessia de Vito a Alessia Acito (*Labor Market Entry of Immigrant Youth in Italy: Timing, Gender Disparities, and Educational Backgrounds*).

Na závěr konference vyjádřili organizátoři spokojenost s pozitivním ohlasem účastníků. Setkání opět potvrdilo svůj význam jako platforma pro mladé badatele, kde mohou bez stresu sdílet své (i počínající a zatím jen rozpracované) výzkumy v přátelské a podnětné atmosféře. Velké poděkování patří nejen našim partnerům – Přírodovědecké fakultě UK, Geografické sekci a katedře demografie a geo-demografie – ale i našim sponzorům, včetně N. W. Posthumus Institute, European Association of Historical Demography, SAS a Českému statistickému úřadu.

Těšíme se na setkání při 17. ročníku konference a rádi bychom zdůraznili, že do budoucna vítáme i kolegy ze sociální geografie. Jsme si jisti, že v jejich výzkumu najdeme tematické souznění, a těšíme se na jejich příspěvky.

*Tým Mladých demografů: Anna Altová, Kateřina Brázová,
Klára Hulíková Tesárková, Barbora Janáková Kuprová,
Lukáš Kahoun, Jitka Slabá a Adéla Pola*

Pestrá krajina

Asociace soukromého zemědělství z.s. ve spolupráci s Českou zemědělskou univerzitou (ČZU) pořádá pravidelnou konferenci Pestrá krajina, která je spojena s oceňováním nejlepších farmářů, kteří se příkladně starají o krajinu ve svém okolí. Letošní ročník konference se konal ve čtvrtek 6. února 2025 ve velké aule ČZU. Seminář zahájila Eva Pavlová manželka prezidenta republiky, která se ve svém krátkém vystoupení soustředila na svůj osobní vztah ke krajině a na to, jak ona vnímá krajinu a prostředí ve svém okolí. Mezi další významné hosty patřil také předseda Senátu Parlamentu ČR M. Vystrčil, ministr životního prostředí P. Hladík a celá řada poslanců nejen ze Zemědělského výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.

Odbornou část konference zahájil Václav Cílek, který zdůraznil význam pestrosti krajiny jako reakce postupující globální změny a větší odolnost pestré a členité krajiny vůči změnám klimatu. Rektor ČZU Petr Sklenička představil svoji univerzitu a zdůraznil roli vzdělávání při výchově nových odborníků pro tvorbu krajiny a sedlák Daniel Pitek, předseda programu Pestrá krajina představil odbornou porotu, která hodnotila přihlášené soutěžící v programu, a poděkoval členům poroty za jejich práci.

V dalším bloku největší pozornost upoutalo vystoupení doc. Hradeckého z Ostravské univerzity, který dokumentoval pozitivní, ale i velmi negativní zásahy do říční sítě, které vedou ke zrychlení eroze a ohrožení stability krajiny. Příspěvek plný konkrétních příkladů dopadů nevhodných hydrogeologických nebo stavebních úprav koryt řek a potoků vyvolal velkou diskuzi. Michal Pochop společně se Zuzanou Skřivanovou jako zástupci Českomoravské komory pro pozemkové úpravy upozornili na problémy uplatnění pozemkových úprav a na nutnost realizace společných zařízení, které mají velmi pozitivní dopady stability prostředí. Radim Perlín následně pozval všechny účastníky na semináře Zemědělská krajina a Venkov 2025, které se konaly následující týden na Přírodovědecké fakultě UK. Zprávy o obou seminářích jsou uvedeny dále v rubrice.

Předseda Asociace soukromého zemědělství Jaroslav Šebek spolu s dalšími hosty poté pozval na podium vítěze jednotlivých kategorií programu Pestrá krajina

a předal ceny zástupcům rodinných farem a spolků, které se příkladně starají o krajinu. Společné téma všech vystoupení oceněných farmářů bylo přesvědčení o nutnosti pečovat se o krajinu jako o místo, vybudované pro nás našimi předchůdci a které my musíme opět předat našim následovníkům. Změny v krajině, které přispívají vyšší stabilitě, větší pestrosti a větší přitažlivosti, jsme všichni mohli sledovat v natočených medailoncích oceněných farmářů. Vizuální přiblížení je velmi krásnou formou jak všichni v auditoriu mohli vidět, jaké změny, jaké možnosti a jaká opatření fungují, jak je možné propojovat krajinu cestami a jak je možné rozvíjet venkovské prostředí, ve kterém farmáři denně pohybují a pracují.

Konference Pestrá krajina přináší možnost jak oslovit vrcholné politiky, kteří mají na starosti rozvoj krajiny, konfrontovat je s jejich předchozími sliby a prohlášeními a současně nabízí možnost poděkovat všem, kteří se aktivně zasazují o stav našeho prostředí.

Radim Perlín

Seminář Zemědělská krajina: spolu, nebo proti sobě

Ve středu 12. února 2025 se na Přírodovědecké fakultě UK konala akce zaměřená na čtyři profesní skupiny silně ovlivňujících zemědělskou krajinu Česka: tvůrce územních plánů, realizátory pozemkových úprav, zástupce obecních samospráv a zemědělce. Cílem akce bylo na příkladech několika obcí ukázat, jaká pozitiva a negativa plynou ze vzájemné spolupráce či nespolečné. Organizátory byla Asociace soukromého zemědělství ČR (ASZ ČR), Asociace pro urbanismus a územní plánování ČR (AUÚP) a Českomoravská komora pro pozemkové úpravy (ČMKPU). Nejprve všechny účastníky uvedl do problematiky Radim Perlín z Přírodovědecké fakulty UK a AUÚP, který akci moderoval. Následoval pozdrav Jany Slabé, tajemnice ČMKUP a Svatavy Maradové, ústřední ředitelky Státního pozemkového úřadu. Hlavní část semináře měla podobu sdílení praktických zkušeností s tvorbou zemědělské krajiny, kdy účastníci měli možnost slyšet pohled zástupců různých profesních skupin na pozemkové úpravy realizované před dvaceti lety (obec Slavětín nad Metují) i v nedávné době (katastrální území Stvolny v obci Manětín). Akce se zúčastnilo asi padesát zájemců, kteří po každém z příspěvků živě diskutovali o dané problematice. Věřím, že seminář napomohl k vzájemnému propojení různých aktérů vytvářejících zemědělskou krajinu a ke zlepšení stavu naší zemědělské krajiny.

Tomáš Zavadil

Seminář Venkov 2025

Výzkumné centrum Rural (katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta UK) připravilo již 17. ročník diskuzního semináře Venkov, tentokrát s vročením 2025. Seminář proběhl na Přírodovědecké fakultě UK ve čtvrtek 13. února 2025 a zúčastnilo se ho celkem 60 aktivních účastníků.

Letošní program semináře se zaměřil na velmi aktuální přípravu Politiky krajiny a krajinného plánování, které má sloužit jako nově definovaný nástroj pro usměrňování vývoje krajiny. Pozvání na seminář přijali kolegové, kteří se na přípravě dokumentu bezprostředně podílejí, a proto bylo možné na semináři rozvinout diskusi na téma možnosti a bariéry nového připravovaného koncepčního dokumentu a jednoho z realizačních nástrojů – krajinného plánování.

Jednání po přivítání účastníků zahájil náměstek ministra zemědělství Radan Večerka, který potvrdil velký zájem ministerstva zemědělství o budoucí uspořádání krajiny a současně potvrdil odpovědnost ministerstva za stav nejen českého zemědělství, ale i za stav a budoucnost krajiny.

V úvodním vystoupení semináře Radim Perlín, vedoucí výzkumného centra Rural upozornil na možné problémy a výzvy při budoucím rozhodování o formě, obsahu, závaznosti, měřítku nástrojů, které mají nebo mohou naplňovat cíle územního plánu. V dalším vystoupení Karel Wirth (MMR) zasadil předpokládaný nový dokument – krajinný plán – do systému územně plánovacích dokumentů a upozornil na možné souvislosti a potenciální střety nového dokumentu se stávajícími nástroji na usměrňování rozvoje krajiny.

Vystoupení Markéty Šantrůčkové (Výzkumný ústav pro krajinu, v. v. i.) akcentovalo vztah venkovského sídla a okolní krajiny a význam krajiny pro společnost a konkrétně pro místní komunitu, která žije v místě. Krajina musí naplňovat nejen environmentální, ale také produkční a sociální role a úkoly. V posledním vystoupení před polední pauzou Vít Hrdoušek z MAS Strážnicko ukázal, jaké problémy a jaké možnosti nabízí Komplexní pozemkové úpravy a jejich Plán společných zařízení. Velkou pozornost dále věnoval bariérám, které stojí v cestě realizace agroenvironmentálních opatření navrhovaných v Plánu společných zařízení. Jeho vystoupení vyvolalo velkou diskusi a široký ohlas posluchačů, ale i zástupců ministerstev v plénu semináře.

Po poledním občerstvení Alena Smrčková (FA ČVUT) zařadila Politiku krajiny i její potenciální nástroj – Krajinné plánování – do systému strategických dokumentů v rámci MŽP i v rámci dalších dokumentů a naznačila, že budoucí krajinný plán by mohl mít podle návrhů řešitelského týmu charakter územně plánovacího podkladu. V dalším vystoupení se Pavel Chromý z výzkumného centra Rural soustředil na obecnější souvislosti lokální a regionální identity a upozornil na rozdílné přístupy ke krajině z pohledu státní správy a z pohledu lokálních komunit v místě.

Ve vystoupení Zdeňka Kučery jsme sledovali především rozdílné vnímání identity a identitárního ukotvení jedince ve společnosti, ale i v krajině, ve které se každý z nás pohybuje. Jeho obecnější vystoupení vzbudilo velmi živý zájem, protože do diskuze o formálním ukotvení krajinného plánování vneslo zcela nové a dosud nediskutované dimenze.

Poslední blok jednání semináře je již tradičně panelová diskuze. V panelu zasedli Markéta Šantrůčková, Alena Smrčková, Vít Hrdoušek a Pavel Chromý, kteří se pokoušeli nalézat odpovědi na témata diskutovaná nejen v rámci této diskuze, ale i v průběhu celého semináře. Proto se do programu zapojovali i další účastníci semináře, kteří nejen kladli otázky panelistům, ale sami zdůrazňovali svoje pohledy a přístupy k uspořádání krajiny. V rámci velmi živé panelové diskuze se postupně diskutovala témata, jak je možné chápat rozvoj krajiny, kdo je za rozvoj krajiny odpovědný, jaké je role státní správy a samosprávy na rozdílných rádrovostních úrovních a jaké nástroje usměrňování krajiny jsou nyní efektivní a které nástroje nejsou plně využívány.

Za zcela klíčové se podle vyjádření jak panelistů, tak i dalších účastníků semináře ukazuje podpora aktivního zapojení obyvatel v místě do řešení uspořádání krajiny, posílení jejich odpovědnosti za stav krajiny a zvýšení jejich zájmu o stav prostředí, kde žijí a kde se pohybují. To je ovšem mimo jiné i podmíněno i změnami ve vzdělávání a zapojení i místě ukotveného vzdělávání do výchovy nejmladší generace.

Seminář Venkov 2025 neměl za cíl rozhodovat o tom, jak budou navrženy a uplatněny nástroje na realizaci politiky krajiny v Česku, ale umožnil velmi otevřenou a současně tolerantní diskuzi o možnostech, rizicích a bariérách budoucí Politiky krajiny a krajinného plánování v Česku. Účastníci semináře se shodli, že současné existující nástroje rozvoje krajiny fungují jenom omezeně. Buď jsou resortně omezené nebo nejsou realizované, chybí nástroj na umožnění realizace navrhovaných opatření a že krajinné plánování je velmi výrazně silné mezi-resortní téma.

Ze zkušenosti účastníků semináře dále vyplývá, že o řešení krajiny v nezastavěném území je malý zájem samospráv i obyvatel v místě, což je ovšem ve velkém rozporu s potřebou participace lokálních aktérů při přípravě a projednávání záměrů, které ovlivňují vývoj krajiny. Pokud dojde k přijetí Politiky krajiny jako koncepčního dokumentu vládou, lze předpokládat, že krajinné plánování jako nástroj pro realizaci záměru Politiky krajiny bude vymezen jako územně plánovací podklad a vznikne nový typ územní studie s označením krajinný plán.

Radim Perlín